

TEREZA FRODLOVÁ / 13. 5. 2025

Fotochemické okénko: Druhý život filmu *Svět patří nám*

Podoba filmu, který sledujeme na plátně v kině, bývá často ovlivněna nejen stářím a stavem filmového materiálu, ale také kulturně-politickými vlivy, které se do něj obtiskly. Že film není jen archivním artefaktem, ale i živým dokumentem, dokazují rovněž kopie snímku *Svět patří nám*, jehož historie je těsně spjata s turbulentními změnami v Československu první poloviny dvacátého století. Film podle divadelní hry Jiřího Voskovce a Jana Wericha *Rub a líc* se potýkal s cenzurními zásahy už během příprav v roce 1937, a to kvůli své otevřeně protifašistické rétorice. Aby získal povolení pro promítání v kinech, museli autoři oproti divadelní předloze provést řadu změn. S počátkem okupace v březnu 1939 byl film zakázán a okamžitě vyřazen z distribuce. O osudech filmových materiálů během německé okupace nemáme žádné bližší zprávy. Nedlouho po válce se film v obnovené premiéře vrátil do kin s novým úvodním titulkem, který přiblížil osud filmových materiálů a zároveň nabízel divákům interpretační rámec, jak chápat prvorepublikový film:

Tento film byl napsán a vyroben roku 1937 s úmyslem posílit lidovou jednotu proti postupujícímu fašismu. Když pak fašismus dočasně ovládl pole, tento film pochopitelně zmizel. Po válce byla nalezena jedna neúplná kopie, ze které byl film znovu sestaven ve formě, kterou uvidíte. Děj příběhu je na několika místech porušen. Prosíme Vás, abyste tento film posuzovali jako historické svědectví boje českých filmových pracovníků za demokracii.

Voskovec a Werich

Martin Frič

Karel Steklý

Vysvětlující úvodní titulky byly v poválečných letech jedním z nástrojů, jak starší filmy vrátit do kin tak, aby plnily ideově-výchovnou funkci požadovanou novým režimem. Státní filmová distribuce přetvářela starší filmy, aby odpovídaly tehdejším požadavkům na ideovou výchovu, místo aby je ponechala v původní podobě. Takto upravený filmový pás přestal být pouze nositelem filmového příběhu, stal se zároveň prostředkem ideologické manipulace, jak ve svém textu o způsobech rámování filmových projekcí v období stalinismu ukazuje Pavel Skopal.[1]

V případě filmu *Svět patří nám* však manipulace s filmovým materiálem zachází ještě dál. Úvodní titulek tvrdí, že se po válce podařilo najít jen jednu nekompletní kopii, která umožnila rekonstrukci filmu. Jména tvůrců pod úvodním sdělením navíc mohou vyvolat dojem, že za úpravami stáli právě oni. Realita však byla složitější. Dochovaná korespondence z roku 1947 totiž dokládá, že za úpravami filmu stály oficiální struktury zestátněné kinematografie a že Jan Werich i režisér Martin Frič měli proti upravené verzi výhrady. Do jaké míry je výsledná podoba důsledkem toho, že se dochoval jen nekompletní materiál, a které záběry byly odstraněny záměrně, už dnes patrně nezjistíme. Nedatovaný dokument dokonce navrhuje vyškrtnutí Adiny Mandlové a Vladimíra Šmerala z titulků, což naznačuje, že cenzura se zaměřovala především na představitele, kteří byli pro nový režim nepohodlní. Paradoxem tak zůstává, že právě tento režimem vítaný snímek se stal jedním z prvních, do nichž poválečná cenzura výrazně zasáhla – a to ještě před únorovým převratem v roce 1948.

V kině Ponrepo snímek uvedeme 23. května z kombinované kopie na materiálu Orwo opatřené anglickými podtitulky. Kopii získal Národní filmový archiv od amerického centra Anthology Film Archives a zařadil ji do své sbírky v roce 2008.

Poznámky:

[1] Pavel Skopal, *Filmy z nouze. Způsoby rámcování filmových projekcí a divácké zkušenosti v období stalinismu. Illuminace* 21, 2009, č. 3, s. 71–92.